

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 2 juli 2013

Mål nr

T 1390-12

KLAGANDE

Handelsanställdas arbetslöshetskassa, 846001-4353

Box 1146

111 81 Stockholm

Ombud: M B

Samma adress

MOTPART

A-K N

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2012-02-23 i mål FT 8225-11

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Handelsanställdas arbetslöshetskassa (Arbetslöshetskassan) har yrkat att Högsta domstolen ska fastställa tingsrättens domslut.

A-K N har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Frågan i Högsta domstolen

1. Parterna är överens om att A-K N inte har betalat medlemsavgift till Arbetslöshetskassan för januari och februari månad 2007 och att mer än tre år men mindre än tio år har förflutit utan preskriptions avbrott sedan Arbetslöshetskassans fordran kom till.
2. Frågan i målet är om den treåriga preskriptionstid som enligt 2 § andra stycket preskriptionslagen (1981:130) gäller för konsumentfordringar ska tillämpas på Arbetslöshetskassans fordran avseende medlemsavgift.

Rättslig reglering m.m.

3. Huvudregeln är att en fordran preskriberas tio år efter dess uppkomst, 2 § första stycket preskriptionslagen. Enligt paragrafens andra stycke är preskriptionstiden dock tre år för fordran mot en konsument (frånsett

fordringar enligt löpande skuldebrev), om fordringen avser en vara, tjänst eller annan nytthet som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har tillhandahållit konsumenten för huvudsakligen enskilt bruk.

4. Till en medlemsavgift till en arbetslöshetskassa är kopplad en motprestation i form av arbetslöshetsersättning. En fordran på medlemsavgift avser därmed en sådan nytthet som avses i 2 § andra stycket preskriptionslagen, som har tillhandahållits för enskilt bruk (jfr NJA 2012 s. 414 där dessa förutsättningar inte ansågs vara uppfyllda).

5. För att fordran ska klassificeras som konsumentfordran krävs också att en arbetslöshetskassa har tillhandahållit nyttheten i egenskap av näringsidkare. När det gäller begreppen konsument och näringsidkare anges i förarbetena till 2 § preskriptionslagen att innebörden av dessa är samma som i t.ex. avtalsvillkorslagen, konsumentköplagen och konsumentkreditlagen. Definitionen av näringsidkare är vidsträckt och omfattar varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk natur (se prop. 1979/80:119 s. 90 och 187). Det krävs inte att verksamheten bedrivs i vinstsyfte (se NJA II 1990 s. 397).

6. Den treåriga preskriptionstiden kan enligt förarbetena till 2 § preskriptionslagen vara tillämplig även när en nytthet har tillhandahållits av ett offentligt organ. Det gäller dock bara om det offentliga organet kan anses ha handlat i egenskap av näringsidkare. Vidare uttalas att bestämmelserna om treårspreskription inte är tillämpliga om det är fråga om en fordran som härrör från ren myndighetsutövning. Som exempel nämns att statens fordringar på återbetalning av studiemedel och bostadslån är underkastade den allmänna tioårspreskriptionen i den mån inte särskilda preskriptionsbestämmelser gäller. Med anledning av vissa uttalanden av Lagrådet när det gäller tillämpningsområdet för treårspreskriptionen på tjänster som tillhandahålls av offentliga

organ framhölls vidare i propositionen bl.a. följande. Avgörande för frågan är om det offentliga organet som tillhandahåller tjänsten kan anses ha gjort det i egenskap av näringsidkare, och frågan om en fordran härrör från myndighetsutövning är inte utslagsgivande i sammanhanget. Visserligen torde som regel en verksamhet som innebär myndighetsutövning inte samtidigt kunna betraktas som näringsverksamhet. Men det är inte säkert att det alltid går att dra en klar gräns och det kan förekomma att en verksamhet bör betraktas som näringsverksamhet trots att den innehåller inslag av myndighetsutövning. (Se a. prop. s. 92, 170 f. och 187 f.)

7. Högsta domstolen har i rättsfallen NJA 1988 s. 503 I och II samt NJA 1993 s. 724, som rörde fordringar som en kommun respektive dåvarande Televerket hade mot enskilda, tagit ställning till vad som ska anses utgöra konsumentfordringar i detta hänseende. Med hänvisning till det intresse som bär upp särregeln om konsumentfordringar uttalades att bestämmelsen om treårspreskription bör ges en vidsträckt tillämpning, att utgångspunkten för bedömningen bör vara hur rättsförhållandet uppfattas ur en konsuments perspektiv och att ett inslag av myndighetsutövning inte ska vara avgörande. Inte heller kan det sätt på vilket avgiften fastställs bli bestämmande för preskriptionstidens längd. Samtidigt uttalade domstolen att det är klart att den längre preskriptionstiden blir tillämplig när rättsförhållandet uppvisar så påtagliga moment av offentlig maktutövning att det helt skiljer sig från en privaträttslig relation.

Arbetslöshetskassorna

8. Enligt 1 § lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor handhas arbetslöshetsförsäkringen av arbetslöshetskassor. Arbetslöshetsförsäkringen administreras idag av cirka 30 sådana kassor. Dessa är inte myndigheter utan privata organ och medlemskap är inte obligatoriskt. Kassorna finansieras till övervägande

del med statliga bidrag och står under tillsyn av Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen. En arbetslöshetskassa ska enligt 41 § ta ut medlemsavgifter som i förening med andra inkomster får antas täcka kassans förvaltningskostnader, betalning av finansieringsavgift och arbetslöshetsavgift samt övriga utgifter. Kassornas beslut avseende ersättningsfrågor och medlemskap, liksom handläggningen inför beslutsfattandet, utgör myndighetsutövning (jfr bl.a. prop. 1996/97:107 s. 126, 221 och 229, JO beslut 2002-12-20, dnr 4448-2000, JO beslut 2000-12-27, dnr 780-2000, RÅ 2000 not 58 och RÅ 2003 ref. 45).

Bedömningen i detta fall

9. Som framgått har Högsta domstolen tidigare uttalat att bestämmelsen om treårspreskription bör ges en vidsträckt tillämpning, att utgångspunkten för bedömningen bör vara hur rättsförhållandet uppfattas ur en konsuments perspektiv och att ett inslag av myndighetsutövning inte ska vara avgörande (se punkt 7). Det kan då konstateras att medlemskap i en arbetslöshetskassa är frivilligt. Ett krav på medlemsavgift kan alltså uppkomma endast när den enskilde har valt att vara medlem i kassan. Det står också den enskilde fritt att lämna kassan. Skyldigheten att betala medlemsavgift har härigenom stora likheter med en försäkringspremie eller en liknande avgift i ett privaträttsligt förhållande. Visserligen utgör arbetslöshetskassornas verksamhet som helhet betraktad myndighetsutövning, och kassornas verksamhet är starkt subventionerad av staten. Kravet på betalning av medlemsavgifter innefattar emellertid, med hänsyn till det sagda, inte så påtagliga moment av offentlig maktutövning som krävs för att Arbetslöshetskassans fordran på A-K N ska vara underkastad tioårspreskription (jfr NJA 2008 s. 642 som avsåg skyldighet att betala barnomsorgsavgifter). I stället bör fordringen ses som en konsumentfordran och därmed preskriberas efter tre år.

10. Arbetslöshetskassans fordran mot A-K N är därmed preskriberad. Detta innebär att hovrättens domslut ska fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius,
Ann-Christine Lindeblad (referent, skiljaktig), Lena Moore (skiljaktig),
Martin Borgeke och Lars Edlund
Föredragande justitiesekreterare: Ulrika Ahlsén

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2013-05-28

Mål nr
T 1390-12

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Ann-Christine Lindeblad, och justitierådet Lena Moore är skiljaktiga och anför:

Vi anser att domen efter punkten 8 ska ha följande lydelse.

9. Vid bedömningen av om Arbetslöshetskassan har tillhandahållit nyttigheten i egenskap av näringsidkare är det kassans verksamhet som ska bedömas, dvs. huruvida verksamheten kan betraktas som en näringsverksamhet (se p. 5).

10. Det står klart att arbetslöshetskassornas huvudsakliga verksamhet, att handha arbetslöshetsersättningen, uteslutande utgör myndighetsutövning. Det betyder att en arbetslöshetskassas verksamhet inte kan betraktas som näringsverksamhet och att kassorna inte kan anses vara näringsidkare i den mening som avses i 2 § andra stycket preskriptionslagen. En arbetslöshetskassas fordran på medlemsavgift är alltså inte en konsumentfordran utan är underkastad tioårig preskription.

11. Av det sagda följer att Arbetslöshetskassans fordran på A-K N inte är preskriberad. Hovrättens dom ska därmed ändras och tingsrättens domslut fastställas.